

*Курило Олександра Йосипівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філологічних дисциплін,
Халус Любов Юрійвна,
магістр спеціальності «Дошкільна освіта»,
Мукачівський державний університет*

КОМУНІКАТИВНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток мовлення дітей дошкільного віку є однією зі стрижневих проблем сучасної дошкільної лінгводидактики. Її актуальність зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законів України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Комплексними заходами щодо всебічного розвитку і функціонування української мови", спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технології навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування.

Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, яким дитина оволодіває в онтогенезі; воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства. У процесі різнопланового спілкування в ігровій діяльності дитина пізнає природний, предметний і соціальний світ, що її оточує, в його цілісності й різноманітності; формує і розкриває свій власний внутрішній світ, свій образ "Я"; засвоює і створює культурні цінності, виступаючи при цьому активним суб'єктом взаємодії.

Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт з довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини. Водночас, як засвідчує практика, поширення комп'ютеризації, телебачення та інших технічних засобів, які стали доступними і дітям дошкільного віку як у сім'ї, так і в дошкільних закладах, обмежують безпосереднє спілкування дітей з іншими мовцями, внаслідок чого збагачується їхня пізнавальна сфера і водночас гальмується мовленнєва. Мовленнєва компетенція є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується на етапі дошкільного дитинства. Своєчасний і якісний розвиток мовлення - важлива умова повноцінного мовленнєвого розвитку випускника дошкільного навчального закладу [1, с.5].

Важливе місце в системі засобів розвитку мовлення дошкільників посідає гра. Її вплив на виховний процес дітей було розкрито в роботах педагогів-класиків (А.Я.Каменський, С.Ф.Русова, В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський та ін.), психологів (Ю.А.Аркін, М.Я.Басов, П.П.Блонський, Л.С.Виготський, Н.Д.Виноградов, Д.Б.Ельконін, С.Л.Рубінштейн, Д.Н.Узнадзе та ін.), сучасних педагогів (Л.В.Артемова, А.К.Бондаренко, Г.І.Григоренко, Р.І.Жуковська, В.Г.Захарченко, Т.О.Маркова, Д.В.Менджеріцька, О.І.Со-рокіна, О.П.Усова, Г.С.Швайко, К.І.Щербакова та ін.). Зазначимо, що хоча проблема гри завжди була в центрі уваги педагогічної науки, однак її лінгвістичний аспект щодо розвитку мовлення розглядався лише у зв'язку з дослідженням сюжетно-рольової гри (В.Г.Захарченко).

У ході гри діти мають можливість діяти, конкретні дії зумовлюють мовленнєву активність дошкільника і водночас спрямовують розвиток, гри. Це перехідна, проміжна ланка між повною залежністю мовлення від речей і предметних дій та свободою слова. Психолінгвістичний компонент проблеми мовленнєво-ігрової діяльності розкривається у працях Є.М.Верещагіна, І.О.Зимньої, О.О.Леонтьєва, О.Р.Лурії, І.О.Синиці, О.М.Соколова та ін. Він ґрунтується на уявленнях про структуру мовленнєвої діяльності та різноманітні психофізіологічні механізми породження мовлення, що забезпечують реалізацію мовленнєвого акту на знайомому матеріалі з використанням комунікативно спрямованих одиниць висловлювання.

Мовленнєво-ігрова діяльність – це діяльність, що вимагає використання набутих раніше знань, мовленнєвих умінь і навичок у нових зв'язках і обставинах. У цій діяльності діти, на основі набутих уявлень про предмети, уточнюють і поглиблюють свої знання. Основою для мовленнєво-ігрової діяльності є сформовані уявлення про побудову ігрового сюжету, різноманітні ігрові дії з предметами, засвоєні мовленнєві вміння і навички. Як форма навчання дітей, мовленнєво-ігрова діяльність виконує пізнавальну і розважальну функції. Однією з найважливіших функцій ігрової діяльності є функція мовленнєвого спрямування. Мовленнєво-ігрові дії гравців спрямовані на інших учасників гри. У процесі гри дитина користується як діалогічним, так і монологічним мовленням. Саме в ігровій діяльності яскраво виявляється образність і виразність дитячого мовлення, в якому поєднуються мовні і немовні засоби виразності. Мовленнєво-ігрові дії виступають і засобом творчого мовленнєвого самовираження (Л.І.Березовська). Як самостійний вид діяльності, мовленнєво-ігрова діяльність - це процес, що ґрунтується на інтересі дитини до гри, її правил і дій. У кінцевому результаті мовленнєво-ігрова діяльність спрямована на розвиток і вдосконалення мовлення дітей.

О.І.Сорокіна класифікує словесні дидактичні ігри, підкреслюючи також їх спрямованість передусім на пізнавальну діяльність:

- ігри-подорожі, їх мета - звернути увагу на те, що знаходиться поруч, але не помічається ними. Розвивати вміння, передавати це у зв'язному мовленні;
 - ігри-доручення, у яких ігрове завдання та ігрові дії ґрунтуються на пропозиції щонебудь зробити;
 - ігри-припущення (ігрове завдання виражене у самій назві: "що було б...?" тощо).
- Перед дітьми ставиться завдання і створюється ситуація, яка вимагає осмислення наступної дії, зіставити знання з обставинами або запропонованими умовами;
- ігри-загадки (розвивають здатність до аналізу, узагальнення);
 - ігри-бесіди (в основі лежить спілкування педагога з дітьми, дітей з педагогом).

Цінність полягає в активізації емоційно-розумових процесів (єдності слова, дії, думки та уяви дітей) [2, с.16-17].

А.К.Бондаренко поділяє словесні ігри, спрямовані на розвиток мисленнєвих завдань, на чотири групи. До першої групи входять ігри, за допомогою яких формують уміння виділяти суттєві ознаки предметів, явищ ("Відгадай-но", "Крамниця", "Радіо", "Так-ні"). Другу групу становлять ігри, що використовуються для розвитку в дітей уміння порівнювати, спів ставляти, помічати алогізми, доходити правильних висновків ("Подібний-неподібний", "Хто більше помітить небувальщин"). Ігри, за допомогою яких розвивається уміння узагальнювати, класифікувати предмети за різними ознаками, об'єднані у третю групу ("Що кому потрібно?", "Назви одним словом"). В особливу, четверту підгрупу виділяють ігри на розвиток уваги, швидкості мислення, витримки, почуття гумору: "Зіпсований телефон", "Фарби", "Білого і чорного не називати".

Т. Піроженко розробила методику використання комунікативних ігор під час виховання культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку. Комунікативні ігри розподілені за блоками: «Я та Я», «Я та інші», «Я і моє мовлення», «Я і мої емоції», «Я і моя сім'я».

До кожного блоку визначено конкретні завдання, що сприяють розвитку певних навичок культури спілкування, підібрано ігри, вправи, бесіди. Їх елементи варто включати у різні ситуації спілкування, заняття, розваги, театралізовану, музичну та інші види діяльності дітей, на прогулянці. Можна грати перед заняттям, під час заняття використовувати ігри як фізкультхвилинки.

Успішнішими ігри є тоді, коли відбуваються в колі, де всі діти бачать одне одного. Важливо стежити за тим, щоб кожна дитина мала можливість проявити себе і ніхто не залишився поза увагою. Важливо враховувати особистісні особливості кожного малюка. На перших етапах ініціатива повністю належить дорослим, а згодом діти самі починають організовувати прості комунікативні ігри.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М., Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: Навчально методичний посібник / А.М.Богуш, Н.І.Луцан. – К. : Видавничий Дім "Слово". - 2005. – 720 с.
2. Сорокіна А.М. Дидактические игры в детском саду / А.М.Сорокіна. - М. : Просвещение, 1982. - 96 с.

УДК 378:373

*Лавренова Марія Василівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та
методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет*

КАЗКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ МОРАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У Концепції національного виховання зазначено, що головною метою виховання є передача молодому поколінню багатств духовної культури народу.

Зважаючи на це, найважливішим завданням вітчизняної педагогіки є формування високоморальної особистості. Тому перед вихователями дошкільних навчальних закладів та вчителями початкових класів ставиться завдання підготовки відповідального громадянина, здатного самостійно будувати свою діяльність відповідно до інтересів оточуючих його людей.

Моральне виховання передбачає у дітей різного віку почуття любові до батьків, Вітчизни, правдивості, справедливості, чесності, скромності, милосердя, готовності захищати слабших, шляхетного ставлення до жінки, благородства та інших чеснот. Воно характеризується поняттями: мораль, моральний ідеал, моральний кодекс, моральні норми, моральні переконання, почуття та якості [1, с.3].

Моральному вихованню дітей дошкільного та молодшого шкільного віку присвячено немало наукових праць. Зокрема, В. Бачінін, Т. Гуменникова досліджували питання виховання моральної культури особистості, І. Зайцева, Л. Крайнова – формування моральної активності дітей, М. Стельмахович, В. Сухомлинський – роль почуттів у процесі морального виховання дітей, Є. Богданов, А. Запорожець, О. Чебинік – емоції і почуття.

Жоден з жанрів літератури не користується у дітей такою популярністю, як казка. Казка – один із найцікавіших фольклорних жанрів, в ній відкривається чарівний дивосвіт життя для кожної дитини. Казки акумулюють величезний морально-духовний потенціал, національні цінності [2, с.183-184].

У сучасних науково-педагогічних дослідженнях різні аспекти використання народної педагогіки, а саме казки, у вихованні підростаючих поколінь розкриті у працях вітчизняних та закордонних педагогів, психологів, методистів, науковців та філософів. Зокрема, В. Андросова, І. Бех, Л. Виготський, Л. Гурович, І. Ельконін, О. Запорожець, Г. Леушина, О. Соловійова, Н. Циванюк дослідили особливості сприймання і розуміння дітьми казкового змісту, Р. Жуковська, С. Литвиненко, О. Соловійова, О. Усова, С. Бакуліна – казка як засіб виховання, В. Пабат – джерело формування естетичних почуттів, С. Алієва, Н. Карпінська, Н. Насруллаєва, Л. Фесенко – вплив казки на мовленнєвий розвиток дітей, формування їхнього зв'язного мовлення, С. Русова, І. Франко, К. Ушинський, Л. Толстой, В. Сухомлинський та ін. – підкреслювали виховне і розвивальне значення казки.

Дошкільний та молодший шкільний вік – особливі періоди у житті кожної людини, коли формується особистість, розвивається мислення, пам'ять, увага, набувається перший моральний досвід. Усе те, що закладається в дитинстві, що впливає на почуття дитини, на

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>